

Kyllä kansa tietää...

Talouskehityksen vaikutus eduskuntavaalien tuloksiin Suomessa

Artikkelissa kokeillaan yksinkertaista tilastollista mallia, jolla voidaan ennustaa suurimpien puolueiden menestystä Suomen eduskuntavaaleissa. Malli korostaa oppositioaseman, inflaation ja työttömyyden vaikutusta ääniosuuteen. Sen mukaan Kokoomukselle on maaliskuun vaaleissa tulossa selvä voitto ja Keskustalle selvä tappio.

Roope Uusitalo
Professori (ma)
Helsingin kauppakorkeakoulu
Tutkimuskoordinaattori
Palkansaajien tutkimuslaitos
roope.uusitalo@hse.fi

Maaliskuun 2007 vaalit ovat kahdeksannettoista eduskuntavaalit sotien jälkeen. Tämän lehden ilmestyessä vaalitaistelu on kuumimmillaan ja erilaisia galluppeja julkaistaan lehdissä melkein päivittäin. Vaalituloksen ennustaminen on vaikeaa, mutta tuloksen selvittyä ei hyvistä selityksistä yleensä ole pulaa.

Tässä artikkelissa pyrin selittämään Suomen eduskuntavaalituloksia äärimmäisen yksinkertaisella mallilla, jossa kansa arvioi edellisen hallituksen toiminnan tuloksia ja rankaisee tai palkitsee hallituspuolueita äänestämällä. Ongelman yksinkertaistamiseksi oletan, että kansa välittää vain työttömyydestä ja inflaatiosta, pitäen hallitusta vähintään osasyllisenä työttömyyden ja inflaation kehitykseen. Artikkelin lopusta löytyy myös viimeaikaiseen talouskehitykseen perustuva ennuste tulevien vaalien lopputulokselle.

Liian vakavasti ei tätä ennustetta tai rautalankamallia puolueiden kannatuksen heilahtelujen syistä kannata ottaa. Toisaalta samantapaisilla malleilla on vaalitulosia selitetty lukuisissa tutkimuksissa. Taloustieteilijöistä vaalitulosten selityä on harrastanut pitkään esimerkiksi Ray Fair (1978, 1996), joka on vuodesta 1978 lähtien julkaissut talouskehityksen ja USA:n presidentinvaalitulosten tilastollisia yhteyksiä koskevia artikkeleita neljän vuoden välein. Suomessa talouskehityksen vaikutusta puolueiden suosioon tai vaalikannatukseen ovat aikaisemmin tarkastelleet – hiukan tätä artikkelia vakavammin – ainakin Mattila (1994), Nyberg (2000) ja Asikainen (2005).

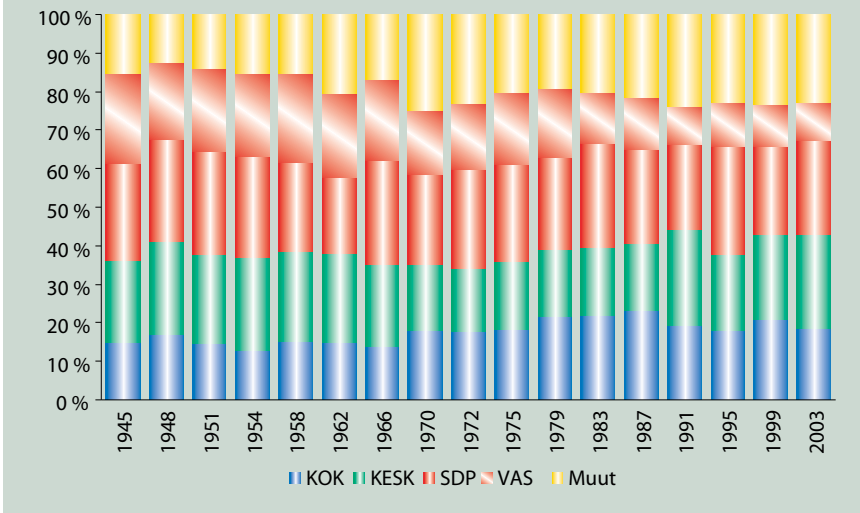
Vaalitulokset vuosina 1945–2003

Puolueiden kannatus vuoden 1945 jälkeen pidetyissä eduskuntavaaleissa on ollut yllättävän vakaata. Jos pitää Tilastokeskuksen vaalitilastojen tapaan Vasemmistoliittoa SKDL:n perinteen jatkajana, neljän suurimman puolueen joukko on pysynyt koko sodanjälkeisen ajan samana. Vuotta 2003 lukuun ottamatta Keskustan, SDP:n, Kokoomuksen ja SKDL/Vasemmistoliiton kannatus on ollut kaikissa vaaleissa yli 10 prosenttia. Muista puolueista 10 prosentin rajan on rikkonut tähän mennessä vain SMP vuonna 1970.

Onkin suhteellisen luontevaa rajoittaa vaalitulosia koskeva tilastollinen analyysi neljän suurimman puolueen kannatuksen selittämiseen. Tilastokeskuksen vaalitilastojen tapaan lasken vuoden 1983 vaaleissa liberaaleille annetut äänet mukaan Keskustapuolueen ääniosuuteen ja vuoden 1987 vaaleissa Devan äänet SKDL:n lukuihin. Neljältä suurelta puolueelta yli jäävä muiden puolueiden äänisaalis on tilastollisessa analyysissä jäännöserä, jota ei yritetä tässä artikkelissa sen kummemmin selittää.

Näin laskettu neljän suurimman puolueen osuus eduskuntavaaleissa annetuista äänistä on piirretty kuvaan 1. Ko-

Kuva 1. Suurten puolueiden ääniosuudet vuoden 1945 jälkeen pidetyissä eduskuntavaaleissa.

koomuksen ääniosuudessa on selvä kasvava trendi ja Vasemmistoliiton (ml. SKDL) kannatuksessa on yhtä selvä laskeva trendi. Nämä johtunevat pikemminkin yhteiskunnan rakennemuutoksesta kuin talouden suhdannevaihteluista. "Muiden" kannatuksessa on myös kasvava trendi, joka liittyy SMP:n menestykseen 1970- ja 80-luvulla, sekä Kristillisten ja Vihreiden kannatuksen kasvuun. Kuvioista näkyy myös, että puolueiden kannatuksessa on kuitenkin myös paljon vaihtelua vaaleista toiseen. Tätä "suhdanneluonteista" kannatuksen vaihtelua voi ehkä selittää myös taloudellisilla tekijöillä ja hallitusvastuulla.

Talousoikeuden vaikutus vaalituloksiin

Yksinkertaisin tapa mitata talousoikeuden vaikutusta vaalitulokseen on selittää puolueiden kannatusprosentteja tilastollisella mallilla, jossa selittävänä tekijänä on hallitusvastuu ja joku vaaleja edeltävää talousoikeutusta kuvaava mittari. Kunkin puolueen ääniosuutta voidaan luonnollisesti selittää erikseen, mutta hiukan tarkempia vaikutusarvioi-

ta saadaan, kun käytetään samanaikaisesti tietoja kaikkien neljän suurimman puolueen kannatuksesta. Koska vaalit ovat nollasummapelit, ei vaikkapa työttömyyden kasvu voi nostaa tai laskea kaikkien puolueiden äänimäärää. Sen sijaan työttömyyden kasvulla voi olla erilainen vaikutus hallitus- ja oppositiopuolueiden kannatukseen. Tilastollisessa mallissa tällaiset vaikutukset ovat hallitusvastuun ja talousoikeutuksen yhdysvaikutuksia.

Muutamien kokeilujen jälkeen päädyin käyttämään talousoikeutuksen mittarina vaaleja edeltävän vuoden keskimääräistä työttömyysastetta ja inflaatiovauhtia. Osittain mittarien valinta liittyi lukujen löytämisen helppouteen. Pitkiä aikasarjoja inflaatiovauhdista on helposti laskettavissa Tilastokeskuksen elinkustannusindeksien perusteella. Sen sijaan työttömyysastetta kuvaavan aikasarjan löytäminen vaatii jonkun verran salapoliisityötä. Työvoimatutkimusta on tehty vuodesta 1959 alkaen, ja tästä vuodesta lähtien tiedot on saatavilla suoraan Tilastokeskuksen verkkopalvelusta ja eri vuosien Tilastollisista vuosikirjoista. Sen sijaan tätä aikaisempien vuosien työttömyystietoja löytyy vain hajanai-

sesti. Tilastollisia malleja varten paikallisin työttömyysasteen aikasarjaa ETLAn tietokannan 1950-luvun työttömyystiedoilla, ja varhaisimmat työttömyysasteet laskin vuoden 1955 Tilastollisessa vuosikirjassa julkaistujen työnhakijoiden ja ammatissa toimivien määriä koskevien aikasarjojen perusteella. Näiden lukujen vertailukelpoisuus ei tietenkään ole kovin hyvä.

Vaalien alla hallitusvastuussa olevien puolueiden määrittely on selkeää 1970-luvun jälkeen, kun hallitukset ovat useimmiten olleet vallassa koko vaalikauden. Sodanjälkeisinä vuosina hallitukset olivat kuitenkin varsin lyhytikäisiä ja aina välillä vallassa oli virkamieshallituksia. Tilastollista mallia varten olen määritellyt hallitusvastuussa oleviksi ne puolueet, jotka kuuluivat vaalivuoden alussa vallassa olevaan hallitukseen. Jos vaalivuoden alussa vallassa oli virkamieshallitus, olen poiminut hallituspuolueet tästä edeltävästä hallituksesta.¹

Perusongelma vaalitulosten selittämisessä tilastollisella mallilla on se, että vaalit ovat suhteellisen harvinaisia tapahtumia ja aineistoa siksi kovin vähän. Yhdistämällä neljän suurimman puolueen kannatusprosentit sodanjälkeisissä vaaleissa saadaan aineisto, jossa on 68 havaintoa 17:stä eri eduskuntavaaleista². Kovin monia tekijöitä ei siis mallilla

¹ Virkamieshallitusten luokittelu perustuu Valtioneuvoston ministeritietojärjestelmän tietoihin. Ongelmia liittyy lähinnä siihen, pitäisikö esimerkiksi Kokoomus laskea hallituspuolueeksi Paasikiven johtamassa hallituksessa, vaikka Kokoomus ei puolueena ollut hallituksessa mukana ja pitäisikö esimerkiksi Tuomiojan 1953–54 vallassa ollutta hallitusta pitää virkamieshallituksena, kun mukana kuitenkin oli joukko tunnettuja kokoomuslaisia (mm. Hetemäki, Junnila). Tuomioja itse kuului tuohon aikaan Edistyspuolueen hajotessa syntyneeseen Vapaamielisten liittoon, mutta oli Kokoomuksen presidenttiehdokkaana vuonna 1956. Olen kuitenkin pitäytynyt ministeritietojärjestelmän luokituksissa ja syysäynyt mm 1954 vaalien hallitusvastuun Tuomiojan "virkamieshallitusta" edeltävän Kekkosen IV:ssä hallituksessa istuneille lähinnä Maalaisliittolaisille ministereille.

² Talousoikeutuksen vaikutusta puolueiden kannatukseen voidaan luonnollisesti tutkia myös esimoimalla oma malli kullekin puolueelle kuten esim. Nyberg (2000) tekee. Tällöin havaintoja kussakin yhtälössä on kuitenkin hyvin vähän ja esti-

voi samanaikaisesti ottaa huomioon. Aineiston pienuuden vuoksi myös mallin ylisovittamisen riski on suuri. Tarpeeksi suuri joukko muuttujia pystyy selittämään aineistossa näkyvän vaihtelun lähes täysin, mutta mallin ennustekyky aineiston ulkopuolella voi olla olema-

ton. Ongelma tulee erityisesti vastaan siinä, mitä muita kun taloudellisia tekijöitä mallissa pitäisi ottaa huomioon. Päädyin mielestäni konservatiiviseen ratkaisuun, jossa otetaan huomioon vain puolueen sisäinen hajaannus. Mallissa on siksi indikaattori, joka poimii TPSL:n vaikutuksen SDP:n kannatuksen vuonna 1962, ja toinen indikaattori SMP:n vaikutukselle Keskustapuolueen kannatukseen vuosina 1970 ja 1972. Varsinkin jälkimmäinen on vaikeasti määriteltävä. Vennamo oli entinen Maalaisliiton ministeri, joten SMP:n syntyä voinee pitää Keskustapuolueen hajoamisena. SMP sai kuitenkin paljon ääniä myös vuonna 1983, mutta olisi vaikea väittää SMP:n silloin vieneen ääniä vain Keskustapuolueelta.

Tulokset

Vain lievään spesifikaation etsiskelyyn syyllistyen päädyin siis selittämään vaalikannatusta hallitusvastuulla ja sen yhdysvaikutuksella vaalivuotta edeltävän vuoden työttömyysasteen ja inflaation kanssa. Työttömyyttä ja inflaatiota on kumpaakin mitattu logaritmeina, koska mallin sopivuus aineistoon oli tällä tavalla hieman parempi. Tulokset siis kertovat työttömyyden ja inflaation suhteellisen muutoksen vaikutuksesta. Nämä muuttajat on myös normeerattu vähentämällä kummastakin muuttujasta sodanjälkeisen ajan keskiarvo. Lisäksi mallissa on kullekin puolueelle oma vakiotermi, joka

maattien tarkkuus kärsii. Eri puolueitten kannatuksen mallittaminen samalla mallilla rajoittaa esimerkiksi työttömyyden muutoksen vaikutuksen samaksi kaikille hallituksessa oleville puolueille. Mallilla saadaan estimoitua vain työttömyyden keskimääräinen vaikutus hallituspuolueitten vaalimenestykseen, joka tosin on koko harjoituksen tarkoituskin.

Harvakseltaan pidettävät vaalit tarjoavat niukasti aineistoa tilastollisen mallin muodostamiselle.

voidaan tulkita ko. puolueen ääniosuuden ennusteeksi vuonna 1945, jos puolue ei olisi silloin ollut hallituksessa. Kokoomukselle ja SKDL/Vasemmistoliitolle on vielä lisätty pitkän aikavälin kehitystä poimiva trendi.

Mallituksen tulokset on koottu taulukkoon 1. Kullekin puolueelle on oma vakioterminsä ja mallissa on mukana edellä mainitut trendit ja sisäistä hajaannusta mittaavat indikaattorit. Tulosten mukaan Kokoomuksen kannatus on kasvanut keskimäärin 0,17 prosenttiyksikköä vuodessa ja Vasemmistoliiton kannatus hiipunut hiukan tätä nopeammin, keskimäärin 0,22 prosenttiyksikköä vuodessa. SMP vei vuosina 1970 ja 1972 Keskustapuolueelta reilut neljä

prosenttiyksikköä normaalikannatuksesta, ja SDP:n hajaannus pienensi puolueen äänimäärää vajaalla 7 prosenttiyksiköllä.

Mielenkiintoisimpia tuloksista ovat hallitusvastuun ja talouskehityksen vaikutukset. Hallitusvastuu alentaa puolueen kannatusta keskimäärin 2,37 prosenttiyksikköä, jos inflaatio ja työttömyys ovat sodanjälkeisellä keskiarvotasolla. Työttömyyden kasvu alentaa hallituspuolueen äänimäärää ja kasvattaa vastaavasti opposition ääniosuutta. Työttömyyden vaikutus hallituksen kannatukseen ei tosin ole suuri. Työttömyyden kasvu kymmenellä prosentilla (siis esimerkiksi työttömyysasteen nousu kymmenestä prosentista yhteentoista prosenttiin) alentaa hallituspuolueiden kannatusta vain 0,08 prosenttiyksiköllä. Inflaatiolla ei ole tilastollisesti merkitsevää vaikutusta hallituspuolueiden kannatukseen – toki inflaationkin vaikutuksen piste-estimaatti hallituspuolueitten kannatukseen on negatiivinen.

Vaikka mallissa on vain vähän muuttujia, se selittää suurten puolueiden kannatuksen vaihteluja huomattavan hyvin. Kuvaan 2 on piirretty mallin tuottamat

Taulukko 1. Tilastollisen mallin tulokset.

Muuttuja	Vaikutus, %-yksikköä	t-arvo
Kokoomus	13.82	14.4
Kokoomus * trendi	0.17	5.4
SKDL/Vasemmistoliitto	24.39	25.7
Vasemmisto * trendi	-0.22	-7.6
Maalaisliitto/Keskusta	23.30	35.5
Keskustan hajoaminen (SMP)	-4.35	-3.3
SDP	26.93	43.5
SDP:n hajoaminen (TPSL)	-6.94	-3.3
Hallituksessa	-2.37	-4.4
Hallituksessa x log(inflaatio)	-0.38	-0.9
Hallituksessa x log(työttömyys)	-0.85	-2.4
Oppositiossa x log(inflaatio)	0.53	1.1
Oppositiossa x log(työttömyys)	0.10	0.2
N = 68, R ² = 0,86		

Hallitusvastuu alentaa puolueen kannatusta selvästi ja työttömyyden kasvu hallituspuolueitten äänimäärää. Inflaatiolla ei ole selvää vaikutusta.

ennusteet ja puolueiden todelliset kannatusluvut. Suuria virheitä ei ennusteissa ole. Pahiten menee pieleen Keskustapuolueen kannatuskehitys 1970- ja 80-luvulla, mikä liittyy ehkä osittain SMP:n vaikutukseen. Viimeaikaisista poliitti-

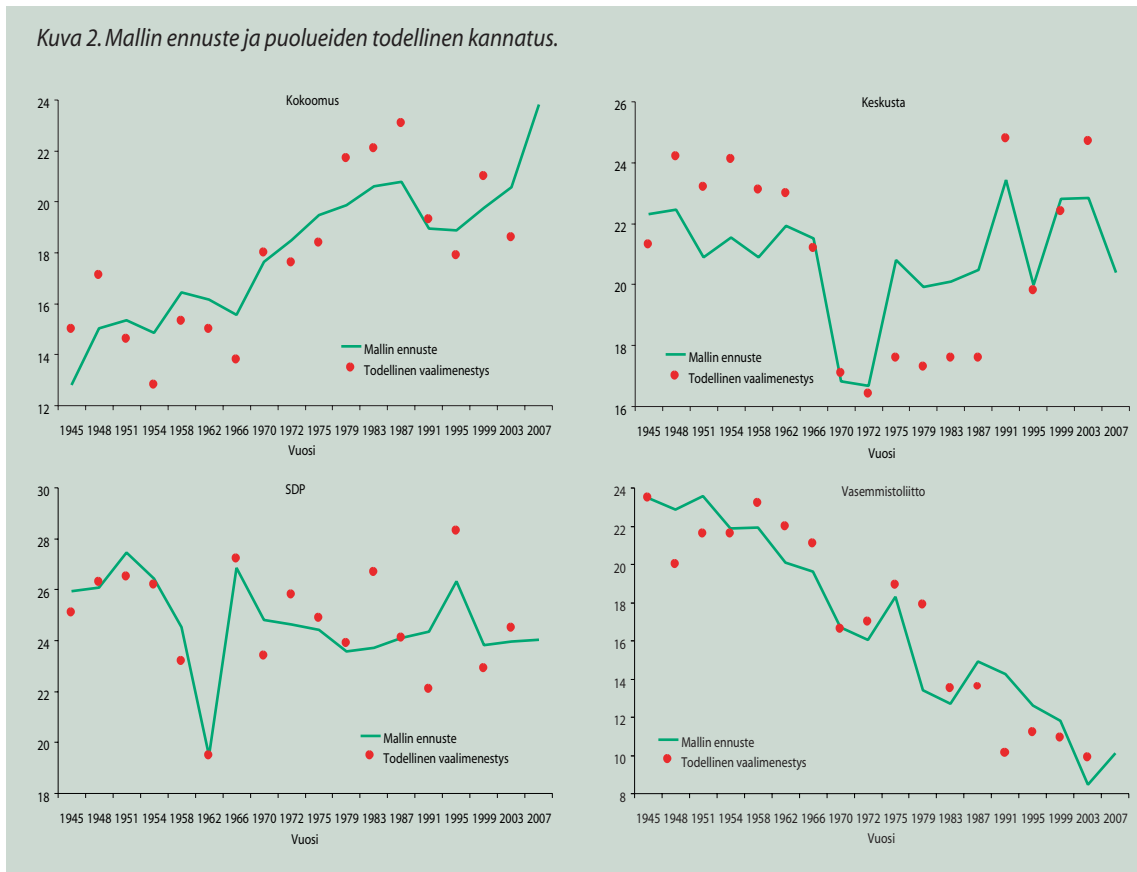
sista muutoksista malli onnistuu ennustamaan Keskustan "veret seisauttavan vaalivoiton" vuonna 1991 sekä porvarihallituksen tappion vuonna 1995. Vuoden 2003 vaalituloksiin verrattuna malli yliarvioi kokoomuksen ja aliarvioi keskustan menestystä. Sen sijaan vasemmistopuolueiden osalta ennusteet osuvat lähelle oikeaa.

Jos malli estimoidaan ilman vuoden 2003 tietoja ja yritetään ennustaa vuoden 2003 vaalitulosta ennen vaaleja käytettävissä olevan tiedon avulla, menee SDP:n ja Keskustan kannatusarvio suhteellisen hyvin kohdalleen, mutta kokoomukselle malli ennustaa selvästi toteutunutta parempaa ja vasemmistoliitolle toteutunutta huonompaa kannatuskehitystä. Tämä kertonee jotain kokoomuksen kannatuksen kasvutrendin ja vasemmistoliiton kannatuksen laskutrendin hidastumisesta.

Lopuksi

Vaaleissa äänestäjät arvioivat vallassa olevan hallituksen politiikkaa. Työttömyyden kasvu menee helposti hallituksen piikkiin, ja vastaavasti hallitus ottaa mielellään kunnian työttömyyden alenemisesta. Inflaation hillintä ei nyky-Suomessa enää kuulu hallituksen toimenkuvaan, mutta on vaikea väittää, etteivätkö äänestäjät voisi pitää hallitusta vastuullisena myös hintakehityksestä. Ainakin sodanjälkeisinä hintasäännöstelyn vuosina hintatason nousu oli kuuma poliittinen kysymys. Tämän artikkelin tulosten mukaan näyttää tosin siltä, ettei inflaatiolla ole juuri ollut vaikutusta vaalitulokseen, mutta hallituksen kannatus riippuu työttömyyden kehityksestä. Ekspansiivinen inflaatiota kiihdyttävä ja työttömyyttä ainakin hetkellisesti alentava finanssipolitiikka olisi siis vaalimenestystä kaipa-

Kuva 2. Mallin ennuste ja puolueiden todellinen kannatus.

Roope Uusitalo toteaa, että yksinkertainen malli selittää äänimäärän vaihteluita yllättäväkin hyvin. Yksittäisten vaalien ennustaminen mallilla on sen sijaan vaikeaa, koska vaalitulokseen vaikuttavat muutkin tekijät kuin talouden kehitys.

opin tai taloustieteen graduun.

Ai niin, se ennuste: Maaliskuussa 2007 pidettävissä vaaleissa Kokoomus saa 23,8 (edellisissä vaaleissa 18,6), Keskusta 20,4 (24,7), SDP 24,0 (24,5) ja Vasemmistoliitto 10,2 (9,9) prosenttia äänistä. Kokoomuksen voitto edellisiin vaaleihin verrattuna johtuu oppositioasemasta ja siitä, että työttömyys on viimeaikaisesta hyvästä kehityksestä huolimatta edelleen sodanjälkeiseen historiaan verrattuna kovin korkealla. Kokoomuksen voitto jää hieman pienemmäksi kuin Keskustan voitto vuoden 2003 vaaleissa, koska työttömyys on hieman laskenut. Toisaalta Kokoomusta auttaa yhteiskunnan rakennemuutoksesta johtuva kasvutrendi. SDP:n kannatusta painoi hallitusvastuu jo edellisissä vaaleissa, joten sen kannatus ei juuri muutu. Keskustan kannatus sen sijaan kärsii siirtymisestä oppositiosta hallituspuolueeksi. Oppositioasema ja työttömyys pitävät myös Vasemmistoliiton nippa nappa kymmenen prosentin rajan yläpuolella. ■

van hallituksen kannalta hyvää politiikkaa.

Tämän artikkelin vaalitulostuloksissa olisi varmasti paljon parantamisen varaa. Saattaa olla, että puolueiden kannatus riippuu pikemminkin työttömyyden muutoksesta vaalikauden aikana kuin vaalien alla vallitsevasta tasosta. Ehkä mallin pitäisi olla dynaaminen ja sisältää edellisten vaalien tuloksen selittävänä tekijänä tai ehkä olisi helpompaa selittää kannatusten muutoksia. Voisi olla mielenkiintoista selvittää myös sitä, ovatko vaikutukset muuttuneet sodanjälkeisenä aikana, vai onko työttömyyskehitys edelleen äänestäjille yhtä tärkeää kuin vaikkapa 1950-luvulla. Työttömyyden ja inflaation lisäksi saattaa palkkatason muutoksilla, sosiaaliturvan tasolla tai vaikkapa ulkopoliittikaan liittyvillä mielipiteillä olla tilastollisesti merkitsevä vaikutus vaalitulokseen.

Joitakin näistä variaatioista kokeilinkin, mutta oleellisia vaikutuksia tuloksiin ei löytynyt.

Mielenkiintoinen tulos työttömyyden kasvun negatiivisesta vaikutuksesta hallituspuolueiden menestykseen on suhteellisen vakaa, joskaan ei läheskään kaikissa kokeilemissani versioissa tilastollisesti merkitsevä. Hiukan oleellisempi kysymys on se, vaikuttaako vaikkapa työttömyyden kasvu systemaattisesti vasemmistopuolueiden kannatuksen kasvuun ja vastaavasti inflaation kiihtymisen oikeistopuolueiden kannatukseen kuten esimerkiksi Nyberg (2000) väittää. Muutamana kokeilun perusteella tällainen vaikutus ei näyttäisi olevan tilastollisesti merkitsevä, mutta mahdollisia malliversioita on lukematon määrä. Vaalitulosten huolellisesta selittämisestä siis riittäisi materiaalia useampaankin valtio-

KIRJALLISUUS

Asikainen, A.-L. (2005), Reward and Punishment. Essays on Party Popularity and Economy, Helsingin yliopisto, Kansantaloustieteen laitoksen tutkimuksia, *Dissertationes Oeconomicae*, 195:2005.

Fair, R. (1978), The Effect of Economic Events on Votes for President, *Review of Economics and Statistics*, 60, 159–173.

Fair, R. (1996), Econometrics and Presidential Elections, *Journal of Economic Perspectives*, 10:2, 89–102.

Mattila, M. (1994), Taloudellisten tekijöiden vaikutus hallituspuolueiden suosioon Suomessa 1983–93, *Politiikka*, 36, 146–54.

Nyberg, Martti (2000), Interaction between the Economy and Politics in Finland. A Study on Popularity of Parties and Political Business Cycles, Helsinki School of Economics and Business Administration. *Acta Universitatis Oeconomicae Helsingiae* A–170.